Tečaj XIX. List 8.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 20. februarja 1861.

Reja sadnih dreves v loncih.

V nekterih deželah se nahaja že toliko sadnih dreves v loncih ali lončnikov (Topf-Obstzucht), da tudi mi moramo kaj več omeniti o tej sadjoreji. Slavnoznani kmetovavec gospod fajmošter K. Fischer je v „Wochenblatt“ česke gospodarske družbe že nekterikrat priporočal to sadjorejo. Čujmo, kaj mož pravi:

Otroke v šolah na kmetih bi utegnila sadjoreja te baže posebno mikati; zakaj majhen fantič in pa majhno drevesce v loncu (lončnik) sta si že po velikosti zlo podobna in šolarček tako drevesec posebno lahko obdeluje. Ali bi ne bile take drevesca v loncih najpripravniše šolske premije? Kdor koli ima le majhen kosček zemlje, ima prostora dovelj za sadne drevesca, ako njih rast v loncih omejuje. Zlasti taki vertiči, kjer gospodar ali gospodinja špoga cvetlice, so pripravni za lončnike. Med rože in zelenjavo se dá dokaj takih drevesc vverstiti, ako se z lonci vred postavijo v zemljo, kjer potem drevesca tudi veselejše rastejo. Če je treba, se pa drevesca z loncom vred lahko vsaki letni čas iz zemlje vzamejo in kam drugam prestavijo brez škode. Nek vertnar mi je pravil, da je v nekem grajšinskem gaji (Park) s prestavljanjem lončnikov poleti zdaj tù zdaj tam tako lepe skupke ali grupe napravil, da jih je vsak z veseljem ogledaval. Kdor želí z lončniki kupčevati, jih lahko sred poletja cveteče in sadunosne na prodaj prinese in si bo s takim blagom gotovo dokaj kupcov privabil in jih lahko bolj drago prodal. Tudi to je dobro pri takih drevesih, da jih gospodar lahko iz lonca vzame in v zemljo kamor mu je drago, presadí. Po tem takem si more ž njimi berž pritlikovce nadomestiti, ki so mu morebiti poginili, in ni se mu bati, da bi mu iz lonca presajene drevesca spešno ne rastle.

Kako pa z lončniki ravnati, bomo povedali drugo pot.

Gospodarske skušnje.

* Med volovskim in kravjem mesom ni nobenega razločka, kakor se sploh misli, v njegovem notranjem bistvu. Glavna kmetijska družba na Francozkem je mesne vitre ali nitke na drobno preiskala in našla, da so te nitke pri volovskem mesu ravno tako rahle in mehke kakor pri kravjem mesu in skor še rahleje. Povsod, kjer se krave ravno tako pitajo kakor voli, je tudi cena kravjega in volovskega mesa enaka. Ne ravnajo tedaj prav, kjer kravje meso brez vsega razločka stavijo v nižjo tarifo, zakaj večkrat zná biti, da je volovsko meso mènj vredno memo kravjega.

* Jagneda ali topoli, ker se malokdaj obrezujejo in trebijo, so prave gnjezda gosencam. Na Pruskem je deželni gospodarski zbor (kolegium) zatega voljo sklenil, vladi svetovati, naj ukaže, da se od potov in cest odpravijo jagnedi in na njih mesto zasadijo sadne drevesa.

Živinozdravilska skušnja.

(Kadar ovco napenja), ki se je preveč sirove klaje, trave, detelje itd. nažerla, pomaga hitro, ako se ji eno žlico kafrovca dá. Ker pa ovčar ne more ravno vselej kafrovca z žlico meriti, naj ga ovci za dober požirek v gobec vlije. Moji ovčarji imajo v dobro zamašeni flaški zmiraj kafrovca pri sebi, in če začne ovco napenjati, ga ji dajo za dobro žlico požreti, in berž je nevarnost odvernjena. Že dolgo mi ni nobena ovca več za to boleznijo poginila Kafrovec si napravi vsak gospodar lahko sam, ako v maslicu močnega žganjevca raztopi en kvintelje kafre.

„Hildesh. landwirth. Ztg.“

Kaj si živina misli, kadar jo človek terpinči in po nečloveško ž njo ravná.

I.

Kuharca dvanajst polžev v lonec dene, ga z vodo nalije in k ognju pristavi. Kmali voda vroča prihaja in polži se zbudijo iz zimskega spanja.

Pervi polž. Letos dobimo rano pomlad! Dete treni, kako je že vroče! joj! joj!

Drugi. Tudi mene peče; joj! joj! joj!

Tretji. Tudi mene. Tù na ti strani me peče, da moram konec vzeti.

Četerti. Dajmo hiše odpreti; morda bo nam hladneje, ko zlezemo iz lupine.

Polži vsi hiše odpró, krop jih zalije in vse pokončá. Kuharca jih napravi; gospod jih jé, da se mu sline cedé in ne mervice ne misli, kako strašno so ubogi polži v loncu terpeli.

II.

Čujmo samogovor priklenjenega psa, ki ga je gospodar tako pozabil, da že tri dni jedel ni.

Pes. Naka! ta glad in ta mraz naj čert peklenski prenaša! — (tuli) Zares! to je pasje življenje! Ko bi snega ne lizal, bi bil že zdavnej žeje poginil. Fej te bodi gerdoba! Je li to človeško? Nad mano gori se jé in pije, da komaj trebuh zmaguje, sultan doli naj glada cerkne, zato, ker se z berači in postopači pretepa, se jim grozí in tako hišo čuva. Oho! tako ne bo dal! Mislite morda, da mi živina nimamo občutkov? (še bolj tuli) Ko bi imel le kake dve plesnjive skorje kruha, ali saj kakošno oglodano kost, ali polivko, ki prešičem od pomivanja kotla in loncov ostaja! Al pa še tega ne! — Je tedaj vse na me pozabilo? — Me nobeden več ne čuje, da še živim? — (strašno tuli) — Hajsa, hopsasa! tù pride moj gospodar, ta mi bo kaj prinesel.

Pes veselja cvili, skoči svojemu gospodarju naproti, ga liže in z repom prijazno miga. Gospodar ga pa — prav dobro pretepe, ker neprenehoma tuli. Ubogi sultan se vès pokoren po trebuhu v svoje poslopje splazi.

Drugi dan še le se gospodar domisli, da je sultan že tri dní brez hrane, ter mu nese nekaj oglodanih kostí. — Pes mu hvaležen rokó liže, toda jesti se mu ne poljubi; zgrudi se in — pogine.

III.

Krota sedí poleg mlake, ko stara babura memo gredé kroto vidši plaha nazaj skoči ter se križati jame. Krota jo gleda nekaj časa in si misli:

Kaj se merzi stari Urši pred menoj? Morda misli, da je lepša kot jez? Naka, stara Urša in pa krota, jeli niste enake? Koža zgerbančena, obraz čmeren, kri merzla, hoja težka, in kar se strupa tiče, ga nima sto krot toliko kakor le ena sama stara huda babura! — Smešno!

(Naprej skoči pa se skrije v travo.)

IV.

Zajec čuje streljanje in pa lajanje psov; se na zadnje nogi postavi, na ušesa vleče in okoli gleda.

Bogme! to je meni namerjeno. Čuj, streljanja in pa lajanja, da bi skoro oglušil! — Aha, tam-le pridejo; tepci, ne bodo mi mirú dali, dokler me ne dobijo. Pes ravno ni toliko kriv, dokler med ljudí ne pride; tù ga še le izučijo nas preganjati. Presneto lep uk, — žival na žival huskati. — Ako ljudje boljega ne znajo, vesel sem, da sem zajec.

(Jo potegne.)

V.

Pred véliko gostivnico Kurentovo stojí o poli dveh zjutraj konj; slabosti in mraza omaguje, otresa glavo ter reče svojemu tovaršu tako-le:

Čuj, brate! z manoj je preč. Pustni dnevi so me do kraja zdelali. Le poglej, moker sem bil do kostí in zdaj moram tù stati, da me veter brije. Po celem mozgu čutim, da mi zadnja ura poje; in potem se gospod čudi, da ne morem vleči. Hi! hi! in pa korabač me ne ozdravita. Danes je že 20. noč, kar nisem pod streho; sem že več ponočnjak kot konj! O Jejž! kdo gré na voz? — eden, — dva, — trije, — štirje, — no, ali ni še zadosti! — Jojmine! ta debela bisaga, ta tehta gotovo dva centa; — le vesel bodi brate! danes boš sam vlekel, jez sem zadovoljin, ako bom le zraven tebe capljati mogel.

Gospod vzame konjem odejo, zaprè duri v kočijo, poči z bičem in hajd naprej derdrá, ubogima kljusetoma pa jezik z gobca molí in noge se jima motajo, da komaj prikobacata na mesto. Drugo noč je šarec vse štiri od sebe pomolil in tovarš njegov je milo zdihnil nad njim: oj, da bi tudi jez kmali rešen bil hudega terpljenja!

Janez Tomšič.

Nekdanje sodništvo isterskih občin.

(Konec).

Sodilo se je tudi na mirne sudce ali mirnike (Friedensrichter); vsaka stran si je odbrala po dva ali več dobrih mož, pravica pa jim je pridjala enega, tako, da jih je bilo vsele lih (dispar); stranke so pa morale pervo prisečí, da bojo hvalile to, kar ti dobri možje storé. Ti mirnici so šli na stran od drugih svétnikov, ter so se pogovarjali, dokler se niso porazumeli, in kar je večina rekla, to je veljalo ter se je zapisalo v bukve, kakor odluka mirnih sudcev. In resnično je, da pošten kmet kmeta, in pravičen sosed soseda najbolje sodi, ker pozná vse vse njegove okoliščine; inorodni sudci plačeniki tega nikole nikole ne morejo tako znati in spoznati.

Za male, čisto očitne in lehko razumljive reči niso pripuščevali prizova na kneževi sud, da niso davali mesta pravdarijam. Zapisali so pod odluko, ka stran jo hvali, in ka se želi prizvati na viši sud; ako so pa spoznali, da bi prizov bil nepotreben, so postavili onde kazen v dnarji oni stranki, ki bi se oporekla, in od teh dnarjev je zapadla polovica mirni strani, polovica pa častnim starcem, in dokler te kazni ni se plačalo, se ni moglo dalje pravdati, ker zapisana odluka se ni v roke dobila, brez nje se pa ni moglo nikamor.

Ako je bila pravda taka, da so morali iti na lice kraja, na lice zemlje razvidit, so to delo imenovali razvod (Commission), tiste možé pa razvodnike, njih odluko pa razvodno odluko. Primerilo se je, da včasi niso bili vsi svetnici in rotnici pri pravdenem stolu, to je, ko ni bil polni stol, takrat je bilo dopuščeno, ako ka stran ni hvalila odluke, prizvati se do polnega stola vseh starejih.

Ko se je sodba jednega dneva končala, so vse odluke ta dan storjene pred vsem ljudstvom oklicali, da morejo vsi razumeti in znati kako stvari stojé v občini.

Pisali so glagolitsko vse blizo do 1650, potle se že najde sèm ter tjè slovanska beseda z latinico pisana; od sele se je pa latinsko pismo jačalo in množalo, dokler ni v jednem veku skoraj vso glagolico iz sodišča spodrinilo; z latinico se je malo po malo, s početka z velikim strahom, jela podkrajevati nemila vlaščina, dokler se ni, posebno ob francozki vojski, ko so občine svoje stare pravice zgubile, tako ojačila in zamogla, da si je na koncu te vojske vso oblast posvojila, ter stari, mili, poštovani in častni naši materi slovanščini pri očitnem pismu nikdar ni več mesta pripustila.

Ko je vlaška omikanost, ali, praveje reči, za nas prava neomikanost in nevernost, nemilo zavladala in preobladala, je našla po komunščicah vse polno glagolitskih spisov; al ta ohola in prevzetna posvojiteljica nam je skoraj vse zaterla. Na Veprincu je bila polna kamera prestarih dragotin; zapalila nam jih je ta nesrečonosna zatiravka; tako tudi v Kastvu gradu, da molčim od drugde, zaterla, spalila je ona polne voze naših zakladov jezika in zgodovine, ter svedočastva, da je nekdaj posebno Liburnija in njezin slovanski narod bolj izobražen in olikan bil kakor mnogi drugi. In zdaj nam se ruga: „Schiavoni barbari!“

To in tako sem jaz bral in razumel v starih spisih isterskih, posebno veprinških.

Za primer ena odluka prepisana iz glagolitskega:

U dan 22. maja 1649 u kaštelu Veprincu pred svetu Anu, U stolu pravdenom sideći i sudeći pravdu počtovani župan toma kora sudac ivan orbanic ordinarij (od leta) i š njimi ostali svetniki ovoga kaštela, pred kih stužujući se juraj molić suprotiva svomu bratu ivanu da u dneh pasanih je mu edan odar pred njega kuću grdo razvergal budući odar toga jurja i da ga je od pokle su se razdilili mirno užival a sada da mu ga je njega brat razvergal, razumivši počtovana pravda tužbu toga jurja i rič satnika, ki reče da ga je pozval po užanci i da mu je pojt na lice zemlje ki ni maril prit tako ti počtovani idoše i vidiše i pismo od njih deli odlučiše da ta ivan imej ta odar pustit stat kako je i poprov stal kladajuć ga u penu najprvo da je ružu razvergal drugo da je kolce njegove znel treto da je svoje kolce na bratovo stavil i da u termen dan 8 da on zid kotca zname tja pod penu libr 25 kako mu je i bilo poprvo stavleno pena libr 8 ki ni maril i on gnoi da zname sputa pod penu libr 8 u termen dan 8 svakim boljim načinom i razlogom.

današni dan razvod libr 2 prez termena, za ružu (ters) drugi razvod i kadi je gnoj.

J. V.

Kaj je panslavizem?

Narodnost slovanska začela se je razvijati, odkar so sosedni jeziki, to je, nemški, magjarski in italijanski se vsedli za gospôsko mizo, in Slovanom le oglodane kostí metali, da jih grudijo; ali, da jasneje govorimo, od tega časa, kar je v Avstrii pod cesarjem Jožefom I. centralizacija bila začeta in v to ime nemški jezik za vladajočega postavljen. Pred tem časom ni bilo strahú za nobeno narodnost, ker pervič vlada ni se mešala v občinske zadeve, postav ni toliko bilo kot zdaj, in tudi zeló redke narodne šole niso imele jasno in očitno protinarodne naloge in namena nemškega, magjarskega, laškega. Dokler človek ne vé za nevarnost in sovražnika še ne pozná, more mirno

spati; ko mu je pa očitno, da ima protivnika, mora biti na oprezi. — To je tedaj pravi vzrok, kako so se iz dolgega spanja zdramili Čehi, Slovaki, Slovenci, Horvati; zbudili so se, ker njim se je narinul nemški jezik na Českem, Moravskem, Šlezkem; na Koroškem, Štajarskem in Krajnskem; talijanski pa na Goriškem, v Istrii, v Dalmacii. In to jim je še toliko lože bilo, ker je Nemec Herder v slavnem svojem delu: „Ideen zu einer Geschichte der Menschheit“ in v prevodih narodnih pesem Slovane visoko štimal kot dobrega plemenitega serca in kot narodne pesnike visoke cene. — Ravno tako so se Magjari prebudili ko narod v zmislu narodnem, kadar jim je cesar Jožef nemški jezik namesto latinskega oktroiral; al ko so tega stresli, začeli so sami z jezikom magjarskim v spone narodne kovati vse Slovane, ki živé v stari ogerski zemlji. Proti temu so se zedinili najpopred Jugoslaveni, za temi še le Slovaki, in pa nekaj Rusini, ki živé na jugu od Tatrah. Najkrajše narodno življenje imajo Vlahi, ki se še le zdaj zdigujejo proti nenaravnem delanju in postopanju narodnem.

Namen Nemcov pri nas in na Českem, pa poslednjih deset let celó po vsi Avstrii, očitno je ponemčevanje. Kdor to tají, laže nevedoma in tedaj neumno, ali pak vedoma in nalašč. Mislim, da ni treba o tem dokazov. Če jih pa kdo želí, moremo mu postreči z besedami samih Nemcov, terdečih, da se Slavjani imajo ponemčiti; postreči moremo z razlago vseh deržavnih zadev, ki njim je vsem pečat germaniziranja na čelu; postreči jim posebno moremo s tem, da je germaniziranje bilo na veliko škodo omike in pravega človeškega razvitka namen vseh naših šol, to je, občnih ali normalnih, realnih, gimnazijalnih in tudi vseučilišč. O tem tedaj za zdaj nič več.

Sila silo goni; Slovani se opirajo temu početju. Sili neupirati se znamenuje, da človek ne ima v sebi živečnosti. Tedaj prašamo tukaj: ali so Slovani krivi, da je med njimi in Nemci, med njimi in Madžari, med njimi in Lahi sovražtvo? Mi Slovani imamo se tem svojim protivnikom zahvaliti, da so nas po brezpametnem svojem ravnanji prebudili iz mlačnega, neveljanega spanja, v kterem smo vodo vodili le na ptuje mline, vence pleli le za tuje glave, pesme peli le za tuje ušesa.

Al ravno v tem leží konservatizem, da skušaš deržati, kar imaš; samo da se to dela pošteno in tako, da je pravega možaka vredno. Al tega večidel pri naših protivnikih ni najti; in v tem posebno gerdo postopajo naši netopirji, to je, nemškutarji; misleči in prepričani, da je njihova pot nepoštena. Ni jih sram, da rabijo nepoštene sredstva, da lažejo, da rodoljube obrekujejo. Posebno radi pa zdaj zopet ravno ti poturčenjaki in za njimi sèm ter tjè tudi poštenejši Nemci imajo v ustah besedo „panslavizem“ „panslavist“.

Ker so „Novice“ nam prinesle glas, da se zopet te besede raznašajo po Slovenii in posebno po Ljubljani, poglejmo njim naravnost v obraz.

Panslavizem znamenuje prizadevanje ali težnjo, da se narodnost slavenska razvija, izobrazuje, obderži s pomočjo drugih Slavenov, tedaj pri nas Slovencih, da slovenski jezik mikamo, razvijamo in svojo narodnost otmemo germaniziranju, talijančenju, magjarjenju gledajoč na ostale Slovane.

Pri tem ste dve poti očitne: Književna ali literarna, in politična ali deržavna; je tedaj dvojni panslavizem: literarni in politični. Poglejmo: kaj je uni, kaj je ta, in kam spada pervi, kam drugi, da ne mečemo neumno ali pa hudobno obéh v en koš.

(Konec prihodnjič.)

Slovenci, Nemci pa Avstrija.

(Dalje.)

„Kaj bi se toliko ustil in klepetal zavoljo te neumne slovenščine?“ — se bo oglasila kaka vsakdanja duša — „ideja narodnosti, to je prazna fantazija nekterih vertoglavcov, ktera nam ne bo polnila praznega trebuha; meni je vse eno Peter ali Pavel, samo da imam polno mošnjico, da mi pečenih piščet in sladke kapljice ne zmanjka; jaz se le smejam za bogato mizo; naj Slovence germanizirajo in talijanizirajo „sistematisch“ ali „kategoriš“, to vse mene nič ne briga, to me nič ne serbi, in ker me ne serbi, se ne praskam. Zakaj bi se toraj poganjal za to neumno „narodnost“, ker je to vse ena f..., ubi bene ibi patria!“

Takemu možicu, ki tako umstvuje, povem jez na vse usta v očí, da je prava špluga, prava podoba tistega živinčeta, iz kterega se delajo suhe klobase. Ako ima vsega obilo, mu zdrave pameti čisto manjka. Za človeka pa, čigar dom je trebuh, in narodnost mošnjica, niso piščeta; on še močnika ne zasluži. Otresite se enkrat neumnih predsodkov, da je narodnost prazna sanjarija, ktera nima dosti upljiva do materijalnih interesov; ne ubijajte tolovajsko mile svoje domovine, ktera mora vsakemu poštenemu človeku perva za Bogom biti; ne godernjajte čez iskrene rodoljube, da so „exaltados“, če jih včasi sveta jeza popade, ko vidijo, da se Slovencom še zmirom po drugem vatlu meri ko drugim narodom; saj veste, da se v mlačni vodi še kaša ne skuha. Ne bodite toraj več slepi na duši in na telesu in recite. „Mea culpa“. Vsem Nemcom dopada nemščina, vsem Talijanom talijanščina, zakaj ne bi tudi vsem Slovencom slovenščina dopadla? Mar ona ni lepa? miloglasna? Oj, ljubi slovenski jezik, v kterem sem pervič svojo mamo in svojega ljubega dobrega očeta klical, v kterem so me mati učili Boga spoznavati, v kterem sem pervikrat svojega Stvarnika častil; tebe hočem kakor najdražji spomin svojih pokojnih starišev hvaležno spoštovati in ohraniti, za tvojo čast in lepoto kolikor premorem, skerbeti, v slovenskem jeziku do svoje poslednje ure Boga najraje hvaliti, v slovenskem jeziku svoje ljube brate in sestre Slovence najraje učiti. Kakor hvaležen sin svoje ljube matere želim, da kakor je moja perva beseda slovenska bila, naj tudi moja poslednja beseda slovenska bo. Tako so pridigovali enkrat neki častitljivi škof; kdor tako ne misli, ni pošten kristjan in pošten Slovenec.

Marsikdo misli, da so gospôda največji protivniki slovenščine. Včasi so bili ali zdaj niso. Gospodje so večidel prebrisani; njim se dá kaj dopovedati, in kar oni s svojim zrelim umom za dobro spoznajo, tega se tudi poprimejo. Ali še ena druga baža ljudí je, ktera nam vodo jako kalí. To so taki možaki, ki so nekoliko po svetu hodili in se kje v kakem kotu malo nemščine nalezli, toliko da jim je perje zrastlo; tako so tudi eni „Gemeine-Vorstandi“ in „Gemeine-Rati“, kteri so mervico edino zveličavne nemške kulture v kakih mestnih šolah ovohali. Ti možici niso ne kuhani ne pečeni; to ti je „pogreta rihta“, ki želodcu ne storí nikak dobro. Oni ne znajo pisati ne nemškega ne slovenskega; in kadar so vendar prisiljeni kak stavek napisati, ga naredé, se vé da le po nemško, pa to ti je tak monštrum, taka pošast, da se človek mora križati, ko ga bere. Vse take možake bi mi slobodno poslali tje v Hessen-Cassel in Sigmaringen, da bi tam širili svojo nemško kulturo.

„Oho — se bo oglasil kak „Deutschslovene“ — to ni tako, to so vse prazne besede, same prazne muhe, ktere si nekteri rogovileži izmišljujejo, da naše pametne ljudí šuntajo. Naš kmet je možak, pa ne mara nič za vso vašo milo slovenščino. Toliko porajta on za-njo ko za lanski sneg. On se nikdar ne pritoži čez to, da dobiva nemške spise iz kancelij; kdo je še kdaj slišal, da bi se kmet nemščini zoperstavljal? On še prosi, da bi se tudi v domačih šolah nemško učilo, in če se to ne zgodí, pošlje svojega sina v Gorotan in v mestne nemške šole in rad drago plača, samo da mu se dete navadi gospôski nemški jezik. Od veselja se zjoka, ko sliši svojega sinka pervič po nemško govoriti“. Tako modruje naš ponemčeni uskok, pa se v berke smeja, ker si misli, sedaj smo tička ujeli.

*

Al pomislite, da kmet je uboga reva, kteremu je le mar za to, koliko ima plačati. Nemci dobro vejo, koliko veljá materinski jezik, zato bi ga tudi ne dali iz rok za vse demante celega sveta. Okusili so neizmerne dobrote, ktere jim iz edinega književnega jezika izvirajo, zato tudi svoj jezik visoko cenijo. Kdo se bo poganjal za biser ali drago kamenje, ako ne pozná njegove vrednosti? Kdo če toraj tudi našemu kmetu zameriti, ako se ne potega za slovenščino, ker še ne vé, kaj ta reč jeda? On se mora tako večidel k vsaki pametni stvari prisiliti, ktera mu valje tisto minuto krajcarja ne verže, naj si bo za šole zidati ali ceste popravljati, drevje saditi ali kar si bodi. Kadar je delo doveršeno, onda še le se mu dopada, da pravi: Hvala Bogu, sedaj mi se lepo vidi! Da je toraj našemu kmetu nemščina toliko dišala, to je, vaše maslo, zapeljive kače nemškutarske, ker bilo je dosle vse tako napeljano, da si ni mogel človek v svoji lastni domovini nikakor pomagati; bil je kakor muha v močniku, ako ni svojega materinskega jezika zatajil, se mu izneveril in se nemščine poprijel. Kadar človek v brezno letí, se za mah loví. Tako so delali tudi Slovenci; nemščina je bila njihov mah. Ko je vse nemškutarilo, deželsko ko duhovsko, staro in mlado, ko so se našemu jeziku povsod vrata zapirale, po uradnijah, kancelijah in po šolah, onda ni čudo, da je iskal tudi naš kmet tisto mesto, kjer kokoš jajce nosi; še muha si išče kruha.

Samo počakajte, da se list preoberne. Naj zadobí naš jezik spet svoje pravice, ktere mu gredó kakor vsakemu drugemu, bo hitro vse drugači. Dozdaj je bila naša novoizbujena slovenščina tako reči v pesek zasajena. Mi smo gledali, kako bi saj novovpeljane nemške besede z domačimi nadomestili, pa naša muka je bila zamen; „panof“ je ostal „panof“, „pezirk“ „pezirk“ itd. Naše stare, po enih krajih že pozabljene, od nemških potlačene besede in tudi novovpeljane besede naj so bile še tako lepe in pripravne, niso pri naših ljudéh imele nobene cene; bile so ko ponarejeni bankovci, kterih se vsak bojí, in to vse zato, ker naša slovenščina ni imela pravega temelja, ni bila še sankcijonirana. Od kodar bi imela plodna rosa na-njo padati, jo je toča bíla. — Stariše je bilo treba priganjati, da so deca v šolo pošiljali. Res, da je kmet terd, da navadno nima on toliko razuma, da bi svojo pravo korist sam spoznal, če ga v nos ne drega; al tega priganjanja v šolo so bili krivi še drugi uzroki. Pred letom 1848 se je samo nemčarilo po vseh šolah malih in visokih, kmečkih in mestnih. Na viših šolah se je učil tudi latinski, gerški, hebrejski, talijanski, francozki in angležki jezik. Od slovenščine ni bilo ne duha ne sluha! Da je bilo to vse narobe, ker ni imelo nič podobe, to spozná zdaj vsak božji kristjan.

Od leta 1848 se ni več tako nemškutarilo, Slovenija je povzdignila svojo ranjeno glavo, da bi tudi ona vživala pravice, ktere ji gredó in se svojega življenja veselila. Pa britka žalost me obíde, kadar se na to spomnim, kako so sopet neusmiljeno ž njo ravnali, posebno na viših šolah; hujše kakor nobena mačeha s svojim pasterkom. Pa tega nečem na dalje razkladati; „Novice“ so že dosti od tega povedale. Na kmečkih šolah so tudi kolikor toliko slovenščino učili, pa vendar šole niso bile skoraj nič bolj polne ko pred. Stariše je bilo treba še bolj ko pred priganjati, da naj otroke bolj pridno v šolo pošiljajo.

Vse pridige o koristnosti šol so malo ali nič izdale. Zakaj neki? Jaz mislim, da največ zato, ker mu se je dete v šoli slovenščine učilo, ktera ni imela čisto nobene veljave pri deželski gospóski, pri duhovski pa malo. Tako smo po suhem plavali in šenico po ledu sejali. Kmet ni vidil druge koristi od teh novih šol, ko da se je dete njegovo naučilo v cerkvi iz knjižice moliti.

Ali Bog oblačí, Bog vedrí; on nikdar ne zaspí. Lih kar bo sonce tudi pred naše vrata posvetilo, slovenščini se bodo vrata odperle v šole, naše kancelije se bodo poslovenile in uradniki, ktere drago plačujemo, bodo nam v našem ljubeznjivem maternem jeziku dopisovali — potle še le veseli se mila zemljica slovenska, onda še le veselo poje iz dna svojega serca: „Hosana in excelsis Deo“. Napravili bomo v Ljubljani tako himno, da se bo razlegala vse čez Ljubelj in čez Gorjance. Potle ne bodo naši kmetje več sami pod sabo vej sekali; ne bodo več gledali, kako bi svoje dete ponemčili; ne bo treba več otrok siliti in priganjati v šolo, ker se bo lahko vsak človek v domači šoli toliko izuril, da bo v stanu vse pisma iz komisije očetu domá prebrati. Število nemških besed se bo potle še le začelo manjšati; kakor so jih šole, kancelije in prižnice med ljudí zatrosile, tako jih morajo tudi one zatreti. Namesto njih bojo domače besede obveljale. Slovenci bodo zadobili toliko zaželjeno narodno zavest. Spoznali bodo svojo visoko nalogo; ne bodo več životarili terpivno (passiv) ko dozdaj, podobni kolesu pri uri, ktero storí sicer svojo dolžnost natanko, pa ne vé kaj žene, ne kako, ne zakaj. Spokorili se bodo tudi oni ošabni „puregajster“ in „Gemeine-Rati“ in spoznali, da je le domače tkanje terdno pranje. In tista skoporita gospôda, ktere pravilo je zdaj bilo: „ubi bene ibi patria“, bo besede prestavila in raji zakrožila: „ubi patria ibi bene“, ker potle se saj ne bodo mogli več izgovarjati, da jim slovenščina nič kruha ne prinese. Tudi polutani Deutschsloveni, pol tiči pol miši, bodo zginili ko sneg, kteri se gorkemu jugu dolgo zoperstavljati ne more. Da, še naši plemiči, velikaši in bogataši, ki toliko sto let med nami na slovenski zemlji živijo, še oni, čeravno niso vsi našega plemena, se morebiti ne bodo dolgo duhu sedanjega časa protivili. Jaz se za gotovo nadjam, da se bodo oni ozerli na druge dežele, v kterih se je aristokracija popolnoma z narodom spoprijaznila in na njegovo stran stopila. Zatorej živo in veselega serca upamo, da bodo tudi naši velikaši svojo slavno nalogo spoznali, se duha slovenskega navzeli in z nami stopili „v senčico hladno pod lipe razcvet“. Oni morajo postati naši pervaki, naši vodniki, naši Cojzi! Mi ne moremo brez njih nič opraviti. Pa tudi oni so brez nas generali brez vojakov.

In kadar se bo vse to zgodilo, bode še le pesem: „Hej Slovenci“ in ona: „Ki dal je zlati čas“ na svojem mestu. Potle bo Avstrija izveličana, ker bo ona omlajena in vsa prenarejena se ojačila in okrepčala po preserčni ljubezni, ktera bo vezala vladarja in verne podložne njegove. Zakaj gotovo je, da vsaka deržava na slabih nogah stojí, ktero ne derží skup drugo ko sirova moč in vojaška sila; kajti „sila ni nikomur mila“ — pravi naš pregovor.

A. Д.

Slovanska književnost.

Literatura horvaška se prav lepo razvija. Odkar je slovanstvo težkih spon, ki so nas tiščale zlasti od leta 1850, saj nekaj oslobodeno, posebno se vidi na Horvaškem lep razvitek.

Razun „Narodnih Novin“ in „Gospodarskega lista“, kterih obseg je dobro znan vsem našim čitateljem, ki jim je mar za literaturo jugoslavensko, je začel lani 1. oktobra izhajati „Pozor“; z velikimi težavami boreč se zdignil je že do krepkosti, do lista, da se tudi vlada mora na njega ozirati, ker mu je narod podnožje. Kar je s početka zmotil se nekaj zavoljo Slovencov, dospevši do boljega znanja rad se je popravil sam, in pravičen je sedaj proti nam, da bolje ne more biti. Zdaj mu je borišče cela Jugoslavija, posebno kar nas je, ki pišemo s pismenkami latinskimi. Priporočamo ga živo vsakemu, kteri rad bere o politiških zadevah Jugoslavenov.

Kdor bi pa rad bral kaj beletističnega, ali kake presodbe (kritike) o horvaških in inih slovanskih knjigah; naj v roke vzame „Naše gore list“, ki ga gospod Krešić,

tergovec v Zagrebu, izdaja. Na svitlo izhaja vsaki deseti dan na celi pôli; sèm ter tjè ima tudi prav mične dervo- in kamnoreze; cena mu je za pol leta 3 gold. in 25 kr. Da je pisan v lepem, gladkem, prav milem jeziku, nam je porok urednik prof. Jurković, ki narodni in učeni jezik štokavski natanko pozna.

Če hočeš brati kaj praktičnega, beri „Obće poslovne novine“, kterim je vrednik gosp. Abel Lukšić. Tù nahajaš o gospodarstvu, obertništvu, tergovstvu in o mnogih druzih narodno-gospodarskih rečéh toliko zanimivega blaga, da ti je veselje; nek posebno živo se giblje vse v njem. Izdaja pa ta list karlovška narodna čitaonica. Izhaja vsaki 32. dan in veljá 1 gold. 90 stot. za pol leta.

Al še ni konca o marljivem delovanji naših bratov; v Karlovcu še izhaja drug nov list „Karlovački viestnik“, to je, Glasnik iz Karlovca; izhaja dvakrat na teden; cena mu je 4 gold. za celo leto. On prinaša razne sostavke o jeziku, o vojaški meji ali granici; brati je tudi v njem o razmeri Hrvatov in Slovencov itd. Vredjuje ga g. D. Akurti. Pisan je pa tako lahko in jasno, da ga more razumeti vsak Slovenec, kteri je slovniško izurjen v svojem narečji.

Ker smo že na tem, da rešetamo horvaško delovanje, naj še omenimo tudi novo dramatično delo „Car Murat II. i republika dubrovačka“, ki ga je spisal gosp. M. Špor. — Ne more se dvoumiti, da nam dobro znani g. pisatelj razume na drobno umetnost dramatično, in osebe so gotovo v vseh njegovih delih prav dramatične; samo je želeti, da se v Zagrebu, kjer imajo priložnost za take reči, skusi predstavljati v kazališču. Bere se igra gladko, čeravno se spet dve novosti v jezičnih oblikah nahajate; ena je, da gosp. pisatelj ne piše, na priliko, kriepost, liepost, ampak kriepos, liepos; drugič pa, kar se nam prav živo dopada, da je poskusil, kakor pravi sam v predgovoru, jambe namest mertvilnih trohejev rabiti. Želimo knjigi prav dober vspeh; veljá 75 nov. krajc. Dobí se v Ljubljani tudi pri vredništvu „Novíc“.

Vsaka knjiga, ki nam olajša učenje slovanskih narečij, nam je prav mila in draga. Tako je delo, ki je lani na Dunaju na svitlo prišlo, natisnjeno pri Leop. Somer-u, in veljá, če nam je prav, 1 gold.; naslov nje je: „Russisches Lesebuch, poetischer Theil. Mit besonderer Rücksicht auf Betonung und Aussprache. Von Ivan F. Hoľováckij“. Kdor cirilske pismenke dobro pozná in lahko bere, more se lahko ruski naučiti. In res je, ni to težko, če samo tiho bereš, rekel bi, če bereš samo z očmí, ne pak z ušesi. Al ravno to poslednje je jako težko; ruske besede izgovarjajo se močno razločno od pisma; akcent ali naglas je brez postav. Tema dvema težavama je pomagano v tej knjigi, ki ima 50 pesem ruskih pesnikov celó do najnovejše dôbe; vsaka pesem natisnjena je najpred z ruskimi pismenkami, za tim z latinskimi, kako se ima brati, in to z akcenti vred; za tem sledi nemški prevod. V ta namen tedaj in da se soznaniš z duhom ruskega jezika in pesništva, bodi priporočena ta knjiga. J. M.

Oznanilo.

Namenil sem se, ako se oglasi dosti naročnikov, poslati národno knjigo „Slovenski zabavnik“ med svet. Prosim tedaj vse rodoljube, prijatle in znance, da mi izvolijo po svojih krajih naberati naročnikov in mi njih imena potem naznaniti (na Verhniko, Oberlaibach). Vsak nabiravec dobí na 8 iztisov devetega — po verhu. Cena tej knjigi bode 90 kr. nov. dn. Plačila se bodo prejemale, kadar bo knjiga tiskana. — Pri tej priložnosti prosim pa tudi vse slovenske pisatelje preserčno, da me blagovolijo počastiti z različnimi spisi za to knjigo. Všeč mi bodo: novele, druge kratke povesti, národske stvarí, pravke, pesmi, zagonetke, natoroznanski spisi, kakoršnega koli oddelka, obrazi iz ljudskega življenja, zgodovinske in krajopisne čertice, humoristični spisi, igrokazi itd. Tudi izverstni prevodi iz druzih jezikov bodo ugodni. Ako me bodo slovenski rodoljubi krepko podperali, sem terdne volje, vsako leto izdati enako knjigo. Naj blagovolijo sl. vredništva slovanskih časnikov odpreti temu oznanilu svoje liste. Janko P. Vijanski.

Dopisi.

Iz Dunaja 9. sveč. △ — Novica, ki jo je prinesla danes „Ostd. P.“ (časnik Schmerlingov) o dr. Miklošiču je popolnoma resnična. Za gotovo vam morem povedati, da je 7. dan t. m. minister Schmerling res gosp. Miklošiča k sebi povabil in mu izročil osnutek novega svetovavstva za nauk (Ausarbeitung des Organisation-Planes für den neuen Unterrichtsrath). Visokoučeni naš rojak se je nemudoma lotil tega važnega, za-nj častnega dela. Ker sem imel večkrat priliko slišati, kako modro misli dr. Miklošič zastran rabe domačega (národnega) jezika po malih in po višjih šolah, zato pravim, da se smemo iz njegovih rok izverstnega osnutka nadjati tudi zastran jezika, to je zastran slovenščine, zavoljo ktere mečemo že toliko let bob v steno. Po tem takem nič ne mara, da bo izbran Miklošič tudi za to, da postane tandem aliquando beseda — meso. Bog daj, da bi se nam saj ta želja spolnila! Slavni naš rojak dobro spoznava naše reve, in ko je prišel 8. avgusta 1859 cesarski ukaz, rekel mi je veselega serca: „No, to je saj kaj pametnega! Pri nas bi se lahko berž saj (wenigstens) keršanski nauk in povestnica v slovenskem jeziku razlagati začela, se vé da (kar bi moglo že samo po sebi jasno biti) tudi slovenski jezik v slovenskem jeziku; zakaj večje neumnosti je ni, kakor je ta, da se slovenščina uči nemško!“ Pa ná, kaj je prišlo nazadnje na svetlo! Kaj takega se ne bi bila vendar živa duša nadjala. Pa ne le k vam na Kranjsko, tudi na vse druge kraje nemško-slovanske je s tolikim veseljem sprejeti ukaz od 8. avgusta romal s tisto kerpo iz „skrivnega razodenja“. Sedaj nas vendar spet upanje navdaja, da pride uboga slovenščina s cedíla. Dobro vemo, da gosp. Miklošića ne mika čast visoke službe, ki ni brez velikih težav; al sreča velika bi bila za vse dosihmal zanemarjene jezike naše Avstrije, da bi taki možje kakor je on, ki ga cenimo ne le zbog velike učenosti, temuč tudi zbog pravičnosti in možtva, ki se ne bojí vsaki, če tudi imenitni osebi se zameriti, imeli kaj govoriti o tej važni zadevi. Po tem takem bi dobila tudi Vaša peticija verlega zagovornika. Le hitite ž njo! Sedanji minister gosp. Pratobevera je tudi jako umèn in pravičen mož, ki je bil že poprej s Schmerlingom pri ministerstvu pravice in je pomagal ondaj slovenšćini na noge, dokler je niso „berichti“ kakor tako ubožico popisali, da je ni večje — ubožice na svetu, ki je okerpana s hervaškimi (srbskimi), českimi, poljskimi, ruskimi in drugimi kerpami!! Tukaj so nemški gospodje, to se vé da „službenim berichtom“ verjeli in se jim nazadnje — udali, tedaj ne iz lepa. Schmerling, Pratobevera, Würth in drugi ustavni možje so sirotico branili in le kosček za kosčkom pripuščali antagonistom ljubljanskim in celovškim. Al ko je bila ustava preklicana, je minister Bach zavalil težki kamen na nje grob. Ondi počiva še dandanašnji. Naj bi jo sklicala prerojena pravičnija Avstrija na dan!

Iz Gradca 16. sveč. — V 6. listu letošnjih „Novic“ je neki iskren domorodec sprožil misli, naj bi se terdno potegnilo za slovensko knjižnico v gradčkem seminišču ležečo. Ali pa ni čudno, kolo brez zavra odvirati? Iz ust o tej reči zvedenega gospoda sem slišal, da je ta reč taka: Prečastito vodstvo gradčkega seminišča je že lansko leto prečastitemu vodstvu mariborškega seminišča omenjeno knjižnico na ponudbo dalo, in to je odgovorilo, da je dosti zmožno, s pomočjo domačih gospodov duhovnikov za svoje bogoslovce potrebno knjižnico si utemeljiti, in naj tedaj tista trohica slovenskih knjižic v gradčkem seminišču ostane, ker

še ima in bo znabiti tudi prihodnjič nekoliko slovenskih bogoslovcov imelo, in ker še nekaj podpornikov te knjižnice v sekovski škofiji živi. — Pa vendar se omenjena knjižnica méni drugokrat na ponudbo dati. Dražek.

Iz Haloz. O nas, naših razmerah in šegah različni neslovenski časniki, kakor tudi sovojnate knige donašajo pogostoma vesti napačne, nasprotne, lažljive, bodi si iz nevednosti ali nalašč, zato je treba spise in dopise takih bornih kerpačev dostojno prerešetariti. Tako v 6. listu l. l. priobčuje „Wochenblatt der steierm. Landw. Gesellschaft“ dopis iz Ptujske gore od C. G.....r-ja, opisujoč razgled odonod, lepo cerkev, Haložane ter nektere njih šege domače. O razgledu pravi dopisnik, da so na desno Haloze (po njegovem Kolles), prijazno hribovje, polno prirodnih lepot in rodovitih dolov, kjer se kažejo prijetne planjave (Fluren) in bujne gorice s cerkvico sv. Janža in Bolfenka. Dopisnik meni, kakor se mi gotovo zdi, pri besedi „Kolles“ na latinsko collis, soroduo z gerškim *κολωνός*, akoravno se piše Kolos: „St. B. in der Kolos“. Mi den denešnji jako malo imen latinskih imamo za slovenske kraje; kako pa od collis Haloze? Taki in enaki gospodje p. Dr. P. imajo menda posebno jezikoznanstvo; jez šče nikoli nesem druge misli bil, kakor te, da se beseda Haloze opira na davno slovensko halonga, Gehege, Einschliessung, odtod halong + je; on = ô, g + j = z, tedaj Haloze; po takem za pomena voljo kraj opleten in prepleten (s hribi); Haložan pa iz haloz + jan; z + j = ž, tedaj Haložan po slovenskem jezikoznanstvu. Nemški Flur v pervem pomenu = planjava, poljana, česar se v Halozah ne nahaja, ampak le dnike in dolinice; pišè nemški je tudi treba besedam pravi pomen davati, da se pojmi ne pomešajo. Sv. Bolfenka šče dosle ni bilo v Halozah najti, menda ga je gosp. G....r z ostrim očalnikom zasledil iščé travo pljučnico za haložke bolnike. O Haložanih velí dopisnik, da so pobožni, kakor vsi Slovenci, velike, sloke, krepke postave; možki se oblačijo v kratke suknje, dolge hlače, visoke, tesne škornje, ki se terdno prileže jo, zvečinoj okrogle sive klobuke in kratko pristrižene lasi. Če se s kratkimi suknjami menijo komižole, ktere šče nekteri imajo, bi bilo, akoravno niso suknje v pravem pomenu; če pa misli navadne suknje, niso narodna njih noša, temoč novejša tudi drugim občna. Haložan narodno oblečen ima moder plašč, ali pa kožuh pogostoma, osebujno v delavnikih se vidi v surino zavit; dolge hlače, ali bolje, po sarah hlače so pridobitev naših dni, navadoma se vidijo breguše segajoče do polovice golnic, pozimi pa hlače v sare. Klobuki so navadno vsi okrogli; samo nekdašnji bogoslovci gradski, vojvode in šče nekdo imajo oglaste ali pikače; pa dopisnik ni natenko povedal. Dekline si tudi večidel ovijajo glavo s pečo, zlasti po svetkih; pozimi, ako se dá, imajo toplejše robce. Dalje blodi dopisnik: Poljanci (po njegovem „Feldler“ = dolancen) imajo večidel škerlatne rudeče opersnike, in nas opominjajo po svojih imenih, da od Turkov izhajajo; ker, dosti imen šče je: Sagadin, Mustapha (sic), Predikaka itd. Komur šče Vile modrice niso toliko modrosti posodile, da bi vidil poljance od dolancov razločevati, se nikar ne derzni z njimi tovaršiti, ampak v gostem trobeličji čepeti, ter pisek o nas vekoma zvihrati. Mi šče vsele razločujemo dol od polja, dolance od poljancev. Ne samo ptujski Poljanci, temoč tudi pravi Haložani po dolih, dnikah in holmovih imajo svetečno oblečene rudeče opersnike, na njih bele gombe. Haložan v narodni obleki ima moder plašč, včasih kožuh, rudeč opersnik z belimi gombi, breguše od sred golnic, pozimi hlače v sare, škornje prece visoke, klobuk z nizko talovko. Da bi naši ljudje turškega pokolenja bili, kaj takega šče nam naši najhujši zlodeji niso oponašali. S tem je dopisnik jasno ovadil svojo zgodovinsko urnost in globokost; vsaka drobna zgodovinska knižica, vsej celó berila bi mu toti mrak razvedrile! Haložan, se dalje govori, strastno ljubi vino in dolce far niente („ugodno lenjariti“), zato ostane večen siromak. Res Haložan ljubi vinsko kapljico in mastno pečenko kakor skoro vsak zdrav Slovenec na Štirskem, pa kak zavistnik mu tega ne bi privoščil? Vsej se je celo leto pretežavno trudil ters obdelujè in to mu je edina plača za toliko potnih srag in žuljev; da jih je pa obilo siromakov, se ima vzrok večidel indi iskati; pijavice, ktere jim sok sisajo ter je v uboštvo zvračajo, so na Ptuji in šče tudi drugod doma. Več zgledov tega gnjusnega oderuštva nakanim o drugi priliki dovolje navesti. Tù se šče fures (sic) (po njegovem „Freudenmahle“) in sedmine obslužavajo. Nemški bravci berè obliko fures bi lehko menili, da je s tatmi v družtvu ali kaj podobnega. Poljanci in gornji Haložani zaklavši kermaka povabivši prijatle ter pripravivši večerjo pravijo tej pojedini „fures“, spodnji pa koline; to na nemško z besedo Freudenmahl prestavljati, je glupa nevednost in pisavska neumnost. Pogance je druga reč kakor gubance ali gibance; perve so ajdove pogače, ker ajdina se tudi poganka veli; druge pa navadama pšenične iz gub ali gib, pa vendar se tudi perve pravijo ajdove gibance. Kaka hrana so kde pudicen? bravec bi si lahko kako rimljansko skuho ali speko s tem mislil, menda za sramežljive deklice, pa ne tako; gospod prevračnik je skerpal to iz naših povitic, kar je iz korenike vi-. Na koncu spačenega dopisa šče enok Cirkovčane prišteva Haložanom; šče ptica okoli svojega gnezda log pozná. — Gosp. G—r! opustite nadalje opisavo naših ljudí in šeg, prevračavcev več ne potrebujeme, zadosti jih je, zadosti so že lagali od nas v svojih nevaljanih čečkarijah, tudi vi se trudite po njihovih kolomerih svoje laži — dopise krojiti, pa take bomo z jeklenim pisekom odbijali ter njih napake svetu razgrinjali. Holožan.

Iz nemškega Rota na Goriškem 1. sveč. Ljube „Novice“ ne bote zamerile, ako vam malokdaj kaj novega povemo, ker smo tako rekoč le memogredé terdi Slovenci, prav v resnici smo pa še sedaj le Tiroljci. O volitvah novih srenjskih županov smo se že začeli pomenkovati; upam, če smo ravno pod snežniki, da ne bomo zaspanci. — Zadnje dni p. m. je našo sosedno vas Tertnik huda nesreča zadela; začelo je okoli polnoči na sredi vasí goreti; pogorelo je 5 gospodarjem do tál čisto vse; troje otrok je žalostno smert storilo, zraven teh pa tudi 15 glav goved, 45 glav ovac in koz pogorelo. Sreča, da je obilno ljudí iz bližnjih vasí na pomoč prihitelo! Martin Burger.

Iz soseske Černega verha pri Idrii 13. sveč. — Pri nas smo pred 3 leti novo in lepo šolo naredili in imamo tudi dobrega učenika, ki večidel vse v slovenskem jeziku učí; tudi veliko otrok se shaja v to šolo, ker se veliko lepega naučijo. So pa tudi ljudje, ki otrok nočejo pošiljati v šolo, češ, da slovenski jezik nič ne hasne kmetu, ker le nemščina po kancelijah gospodari. Vidi se iz tega, kako so zapopadki od ljudskih šol še zmešani; namesto da bi ljudem šole bile učilišča, v kterih se otroci učijo ne le brati, pisati in rajtati, ampak tudi keršanski nauk prav do jedra, — naturo, ki nas obdaja, in svet z mnogoterimi deželami poznati, — zvediti enmalo, kaj se je na svetu pred nami že zgodilo in tacih rečí več, ki so vsakemu človeku, tudi kmetu, potrebne, se postavlja narobe jezično učenje na pervo stopnjo! Veliko veči veselje bi bilo starišem, svoje otroke v šolo pošiljati, ako bi kancelijsko pisanje bilo v slovenskem jeziku, da čeravno oče ali sosed ne zastopi, bi mu že saj otrok lahko prebral in razločil. Živo tedaj tudi pri nas na kmetih želimo, da bi prošnja, ki gré do visoke vlade na Dunaj, bila kmali uslišana. J. H., kmetovavec.

Iz Poljan pri Toplicah na Dolenskem 4. sveč. J. G. — Kar je bilo v pohvalo ljubljanskega orglarskega mojstra Franceta Deu-a iz Ipave preteklo leto rečeno, se je tudi pri nas v Poljanah kočevskih (ne pa „Poljanici“ ali „Poljanicah“, ker v kočevskih „Poljanah“ tukaj vsak pravi), do dobrega poterdilo. Pred dvema mes-

coma nam je naredil gosp. Deu nove orgle z 10 spremeni tako lične in prijetne, da bi jih človek kar vedno poslušal. Kdor jih je še dozdaj poskušal, je vsak očitno hvalo izrekel mojstru. Zatoraj smemo Poljanci imenovanega mojstra, ki se je s svojimi ljudmí v cerkvi celi čas spodobno obnašal in orgle dober kup naredil, vsakemu živo priporočiti, ki novih orgel želí. Le samo to še pristavimo, da kdor se za orgle pogodi, naj ne misli, da mu jih bo orglar tudi z barvo prevlekel, in naj se tudi pogodi z njim, koliko časa in koliko pomagačev bo treba o sostavljanji orgelj z živežem oskerbeti; prav bo tudi, da se mu premeni imenujejo, ktere ima narediti. Vendar pa bo to že vsak vedil, da se je treba pred naročbo orgel z dobro izurjenim poznavcom posameznih del orgel posvetovati, da se more v pogodbo postaviti, kakošna more ta ali una reč biti.

Iz Dragatuša na Dolenskem 9. febr. — „Novice“ rade povejo, kaj se je tù in tam posebnega zgodilo, naj tudi od naše horvaške meje povejo nekaj, kar se ne pripeti vsaki dan. — Še ni tri tedne od tega, ko so prišli v neko hišo prosci ali snubači. Prosili so za tanano devojko in jo izprosili. Al, glej žalosti! komaj so snubači odšli, je še tisti večer bolni oče mlade zaročnice dušico izpustil. Mladoženja si prizadeva utešiti siroto nevesto; siromak ni vedil, kaj še njega čaka. Ene dni pred venčanjem namreč tudi njegovega očeta huda bol popade, ga na posteljo hití in dan poroke še ne mine, mu že leží ljubeznjivi oče mertev na deski. Tako se je spremenilo tudi njemu veselje v britko žalost, pirovanje v pogrebovanje. Pa to še ni vse. Kmalo potem, ko so oče na večno očí zatisnili, so mu mati sestrico porodili, in tako se je zgodilo na tej ženitbi čudno čudo, da so se vsi svatje razšli: eni trugo delat, drugi jamo kopat, tretji so šli na kerst za kume. Čul sem tudi, da kadar se je ta sedaj pokopani ženinov oče ženil, se je tudi njemu ravno taka primerila kakor sedaj sinu njegovemu. Na piru so bili namreč vsi veseli, in kakor se reče židane volje. Svoje veselje so tudi s streljanjem na znanje dajali, kakor je na kmetih navada. Umerlega oče, toraj ded našega nesrečnega mladenča, vzame samokres v roke, ga v rokah nekaj suče, pa Bog zna, kako je prišlo, da se je pištola naenkrat sprožila in siromaka tako zadela, da je pri tej priči mertev na tla se zgrudil. Tako so se spremenile in onda popevke v tužno javkanje. Oj Bože mili, čudna so pota tvoje! A. D. Zagorski.

Iz Kranja 16. febr. J. V. — 14. t. m. smo volili mestne odbornike. Zapisanih volivcov je bilo v 3. razredu 151, v. 2. 33, v 1. 39. H volitvi jih je pa le prišlo iz 3. razreda 27, zato ker so se že poprej med seboj pogovorili, ktere može bojo volili; za odbornike so oni izvolili gospoda posestnika: Konr. Loker-ja in J. Jallen-a z 24 glasovi, gosp. Konr. Pleiweis-a, tergovca z 17, in gosp. J. Marenčič-a, tergovca, z 15 glasovi. Volivcov 2. rareda je prišlo 21; največ glasov so dobili: gospod Al. Felner, hišni posestnik 9, gosp. P. Majar, M. Majar, hišna posestnika in T. Lapain, tergovec, vsak 7 glasov. V 1. razredu so od 19 pričujočih volivcov izvoljeni bili gosp. K. Florian, posestnik z 16, gosp. dr. J. Polak, c. kr. advokat z 11, gosp. Fr. Krisper, tergovec in gosp. J. Reš, tehant, z 9 glasovi. Danes popoldne se je snidlo vseh 12 odbornikov in so volili za župana enoglasno gosp. Konr. Loker-ja, za svetovavca pa gosp. J. Jallen-a in dr. Polak-a. In tako je potihnil precejšni hrup, ki ga je nova volitev v našem zlo tihem mestu napravila. Bog daj, da bi na novo izvoljeni gospodje pravi očetje bili kranjskemu mestu!

Iz Ljubljane. Unidan je bila vnovič komisija tukaj, ali bi se ne dale vojaške računske kancelije iz Verone le-sem preseliti; al prostornih sob za kancelije in stanovanj za 130, večidel nižjih uradnikov, se ni našlo, in tako ne bo nič s to preselitvijo v Ljubljano. — Po viharnem besedovanji je bilo v poslednjem zboru naše hranilnice (šparkase) spet (menda že desetikrat) sklenjeno, naj se na hranilnično poslopje zida letos še eno nadstropje, zavoljo Peškotove hiše naj pa se resno v prevdarek vzame, ali bi se v dražbi, ki bo prihodnji mesec, kupila ali ne. Če bo zmiraj taka, utegne naša hranilnica kakor nekdaj fides graeca v pregovor priti, da se bo reklo: „nje sklepi pa nobeni sklepi“. Za celó nove in velike stavbe res morebiti ni sedaj pripraven čas; al drugo nadstropje na pervo sedanje hranilnice bi bil vsak dober gospodar že pred 20 leti postavil. — Valovi volitnega gibanja se čedalje višje zaganjajo tudi pri nas; razun dveh velikih odborov napravljajo tudi tergovci svoje skupščine, mali obertniki svoje, uradniki svoje, oficirji svoje in Bog vé, kdo še. To je vse prav lepo in hvale vredno, ako bi možje, ki hrepenijo po „časti“ mestnega odbornika, le tudi svojo vest izprašali, ali jih res blagor mesta kaj več zadeva kakor le to, da radi po gladkem tlaku se sprehajajo in jim svetijo zvečer gazne svetilnice, in ali so tudi za delo v mestnem odboru pripravni? Če bo 10 delavcov, 20 pa kimovcov, ki hodijo v zbore molčat in dremat, ne bo dosti kruha iz take moke. Hvala Bogú, da ima Ljubljana dosti umnih in poštenih mož, ki niso taki kakor nekteri, ki po vsi sili rijejo v mestni odbor in zavolj kterih, če bi vsi Ljubljančani takošni bili, bi bilo kmali več odbornikov kakor nas je prebivavcov v Ljubljani. Jutri dopoldne je pervi dan volitev za volivce 3. razreda; naj nihče, komur je blagor mesta pri sercu, ne zamudí priti volit, in voli saj večidel tako, kakor mu je po „pervem mestjanskem odboru“ priporočano, da se glasovi preveč ne razgubijo in da potem ne pride kaj napčnega na dan. — „Karlovački Viestnik“ pripoveduje v 8. listu, da je unidan občinski ured Banijski poslal po pošti karlovški pismo v Ljubljano pod napisom: „Slavnom c. k. kotarskom uredu u Ljubljani“. Al kmali je to na ljubljansko c. k. kantonsko gosposko napisano pismo priromalo nazaj s popotnico: „Möge eine deutsche Adresse gemacht werden, da diese nicht übersetzt werden kann“. Po tej smešni uzajemnosti (reprocititaet) — pravi „Karl. Viest.“ dobro — bi tudi naše gosposke smele pisma z nemškim jezikom pošiljati nazaj in reči: „Niks frštec; curuk ekspedirt!“

Iz Ljubljane 19. febr. Ravnokar nam je došla prežalostna novica iz Temešvara, da je naš častiti rojak gosp. Mihael Lavrić, svetovavec pri c. k. deželni nadsodnii temešvarski, po dolgi bolezni 13. dan t. m. umerl, še le 43 let star.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja 11. sveč. — Te dni se je veliko govorilo, da je že sklenjeno, kako bo novo deržavno svetovavstvo sostavljeno in kakošni bojo deželni zbori v posameznih deželah. Al danes pravi „Ostd. Post“, da to vse še ni gotovo, ker se ministri še vsak dan o teh zadevah posvetujejo. Gotovo je nek le to, da deželni zbori bojo volili poslance v deržavni zbor, pa ne tako, da bi deželni zbor skupaj volil deržavne svetovavce izmed sebe, ampak poslanci deželnih zborov se bojo pri teh volitvah razverstili tako, da poslanci enega okrožja (Kreis) se bojo zbrali skupaj in za-se volili, poslanci druzega okrožja spet skupaj itd., in tako bojo, na priliko, na Českem poslanci českih okrožij volili skupaj za-se, poslanci nemških pa tudi skupaj, na Štajerskem poslanci nemških krajev skupaj, slovenskih pa tudi skupaj itd.

— Gosp. Mažuraniću, predsedniku horv. slav. dikasterija dohajajo od vseh strani zaupne pisma s prošnjo, naj ostane na svojem mestu domovini v blagor.

— Sjajni je bil ples (bal) slovanski 10. dan t. m. v veliki dvorani sofijski: cvetke krasnega spola, slavni možje, s kterimi se ponaša slavenstvo, plemenitniki, ministri, diplomati, visoki oficirji so povzdigovali radost nicojšne veselice, ktere nikdar ne bo pozabil, kdor je priča bil. Vsaka

gospá je pri dohodu dobila ukusno napravljeno mahalce (Fächer), na kteri je bilo vsako pero okinčano z dvema podobicama: odzgor z možkim in žensko v narodni obleki vsakega slovanskega plemena, odzdolej pa s podobo slavnega moža ravno tistega naroda: Preradovičevo, Kačićevo, Peter Petrovićevo, Vodnikovo, Čelakovskovo, Mickievićevo, Kolarovo in Djedickovo. (V Ljubljani prodaja g. Karinger te res prekrasne mahalca po 2 goldinarja.)

— C. kr. ministerstvo je 12. dan t. m. oklicalo, da podpisi na deržavno posojílo, ki je bilo 18. dan p. m. razpisano, znašajo 91.400 gld. čez razpisanih 30 milijonov. Obligacije tega posojila se bojo po vseh deželah 20. dan t. m. pri ces. kasah začele izdajati.

— „Avstrija“ naznanja, koliko dohodkov je štempelj pretečeno leto deržavni kasi prinesel: štempelj za pisma in pobotnice (kvitenge) je znesel lani 11 milijonov in 254.979 gold. in 50 kr. (tedaj za 334.787 gold. in 20 kr. več kot predlanskim), štempelj za kvarte 236.690 gold. (tedaj za 36.655 gold. več), štempelj za kolendre ali pratike 134.222 gold. (tedaj za 17.875 gold. več), štempelj za časnike 499.912 gold. 75 kr. (tedaj za 4302 gold. 83 kr. več kot lani); samo štempelj za oklice je donesel 8280 gold. manj memo lanskega leta.

Teržaško 15. febr. Če je res, kar se v „Triester Zeitg.“ danes bere, bo za Istro deželni zbor v Poreču, za Goriško v Gorici; Teržaška županija bo imela pravice deželnega zbora.

Horvaško. Iz Zagreba 14. sveč. Danes se je obhajalo slovesno umestenje velikega župana gospoda Ivana Kukuljević-a Sakcinskoga. Gromoviti „živio“, ki so doneli od vseh strani, so očitno kazali, da je izvoljenec mož po volji naroda. Po povratbi iz cerkve je bil v dvorani županijski najpreje dekret bran, ki ga določuje za velikega župana zagrebškega; potem je govoril presv. škof Kralj in ko je sklenil govor svoj z besedami: „sada mi nepreostaje drugo, nego da vas presvietli ban gospodine veliki župane! molim, da po starom ustavnom običaju prisegu položiti izvolite“, je položil véliki župan v roke škofove predpisano prisego ter je bil potem po stari šegi trikrat kviško vzdignjen. Sedaj je začel pozdravljaje skupščino govoriti véliki župan tako nadušeno, da je vsem nazočim globoko globoko v serce segel in h koncu govora ni bilo gromovitega „živio“ ne konca ne kraja. Ko je izgovoril željo gorečo, da se Horvati kot narod ustaven, sloboden in nezavisen sprijatelji in združi z narodi ustavnimi in slobodoumnimi, posebno z Ogerskim, starim zaveznikom horvaškim, je govoril dalje tako-le: „Mi stojimo na pragu velike možebit i burne budućnosti — geografični naš polažaj stavlja nas u doticaj s narodi pokretnimi i napredujućimi, a srodna plemena jedne krvi i jednoga jezika upiraju u nas sa svijuh stranah uči svoje, te žele, da im budemo stranom saveznici, stranom izbavitelji. Županija naša s glavnim gradom Zagrebom, možebiti da je uprav ona točka, oko koje se vrti sudbina i bližnja budućnost čitavog plemena našega jugoslavenskog“. Potem je v imenu skupščine odzdravljal županov pozdrav gosp. Imbro Bušić tudi s pohvalo sprejetim govorom. Gosp. baron Kušlan je zatem z jednodušnim usklikom sprejete predloge skupščini razodel: 1. da se Njih veličanstvo prosi, da se berž deželni zbor skliče in ban po starodavnem običaji inštalira, 2. da se kraljevini horvaški poverne zgodovinska zemlja, da si ji pridruži Dalmacija s kvarnerskimi otoki, Istra do Arse, metliška in novomeška slovenska kantona, 3. da se priderží Medmurje, dokler dež. zbor o tem ne odloči, 4. da se Mažuraniću pošlje pismo udanosti, 5. da se Njih Veličanstvo prosi, da se vsem narodom avstrijanskim podeli svobodna ustava. Ob dveh je véliki župan dal sjajni obed, kjer se je nazdravljalo Njih Veličanstvu, banu, velikemu županu, škofu Štrosmajerju, dr. Ljud. Gaju kakor probuditelju jugoslavenske ideje na Horvaškem, na srečen razvitek trojedne kraljevine, jugoslavenstva, slavenstva v obče, bratom Serbom in bratom v Dalmacii. (Po „Pozoru.“)

— Iz Reke 12. sveč. Naše mesto z okolico njegovo je po včerajšnem ukazu v obsedni stan djano. Strast laške stranke je razdražila Rečane, da je bilo zlasti 5. t. m. mesto zlo nepokojno.

Slavonija. Iz Oseka 12. sveč. Županijska skupščina je enoglasno odločila prositi Njih veličanstvo za celokupnost horvaške krone, za združenje Dalmacije, kvarnerskih otokov, Istre do Arse, kranjskega kraja s černomeljskim, metliškim in novomeškim kantonom, za zastopanje Krajine (vojaške granice) na deželnem zboru. Glede Medmurja se ima ban prositi, da ga priderží Horvaškemu, dokler se deželni zbor ne snide in o njem določi.

Ogersko. Iz Pešta 16 sveč. Dvorni kancelar Vay se je poslovil danes od velikih županov, s kterimi se je dva dni, pa bolj privatno, posvetoval. Željo jim je razodeval, naj, ker so Ogri toliko dobili od kralja, mu tudi za to kaj povernejo; naj se ne branijo davkov plačevati in prejšnjih uradnij ne odpravijo, dokler niso nove ustanovljene. Vsi župani so mu svojo udanost zagotovljali, al vsi so tudi rekli, da zoper ogerske postave ne morejo ravnati.

Iz Novega Sada. Rodoljubni gosp. Emil Čakra, vrednik verle „Slovenske“ daroval je 1000 gold. na korist tukajšnega srbskega gledišča. — To je domoljubje djansko, ne le z besedo. Slava!

Moravsko. Iz Berna 10. febr. Danes je umerl verli domoljub, arhivar dr. Jožef Chytil.

Galicija. Iz Krakova. Kakor „Čas“ pripoveduje, so hudobni ljudje kmete tako premotili, da nekteri res mislijo, da pride spet desetína in tlaka. Taki hudobneži so dandanašnji radi nekteri starokopitneži, kterim je novo svobodneje življenje tern v peti, in zato si prizadevajo zmotnjave delati med ljudstvom, da bi overali napredek ali ga s prekucijami popolnoma zaterli. Da bi pač kmetje take ljudí spoznali! Da ne bo nikjer v našem cesarstvu ne tlake ne desetine nikoli več, je gotovo kot „amen“ v Očenašu; kmetje imajo to pravico v svojih rokah, in grajšaki so tudi tako pametni, da se je ne želijo več nazaj.

Laško. Gaeta se je podala Sardincom; 14. dan t. m. je kralj s kraljico in 100 drugimi svojimi na francozki ladii zapustil svoje kraljestvo — najlepšo deželo celega sveta — in se podal v Teračino, kjer so ga vozovi čakali, ki so ga pod krilom francozkih dragonov peljali v Rim, kamor je došel 15. dan t. m., odkodar se bo čez Terst na Bavarsko podal, kjer je žena njegova, sestra avstrijanske cesarice, domá. Sv. oče papež so nesrečnega kralja berž po prihodu obiskali. — Kaj se bo dalje na Laškem godilo, kaže brošura francozka, ki je 15. dan t. m. v Parizu prišla na dan, v kteri skozi usta deržavnega svetovavca Laguerronniera kovarstvo Napoleonovo očitno govoré, češ, „da se Laško ne dá misliti brez papeža, pa tudi papež ne brez Laškega; v Rimu bo pustil cesar svoj meč, da varuje sv. Očeta; zvest svoji dvojni dolžnosti, namreč od naroda izvoljeni vladar in najstarejsi sin cerkve, ne more rimski kurii žertovati Laškega, pa tudi papeštva ne prekucii.“ Iz tega je očitno, da bojo prišli sedaj hudi dnevi za sv. očeta; al vsegamogočnost božja more podreti vse človeške naklepe!

Angležko. Za slepe ljudí je zdnajdel nekdo čerke ali pismenke, ki obstojé le iz 7 prostih znamenj in po različni postavi naznamovajo čerke cele abcede.

Kursi na Dunaji 19. februarja.

5% metaliki 65 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 47 fl. — kr.
Narodno posojilo 76 fl. 90 kr.	Cekini 6 fl. 98 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.